

Գրիգոր - Վանկյան

4343

Հայ - Հեյն

1 - արտ

Թիֆլիս

1907

491.99-8

4-22

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՆՑԵԱՆ

~~Պ. Ա. Վ. 1128~~

AM-1066

(48)

ՀԱՅ-ԼԵԶՈՒ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԱՅԲԵՆԱՐԱՆ

Ա.ՌԱԶՐԵՆ ՏԱՐԻ

ԳՐԱՆ Է 20 ԿՈՊԵԿ

Թ Ի Յ Լ Ի Ս

ԵՆԵՔՐՈՅԱԿ ՏՊԱՐԱՆ ՕՐ. Ն. ԱՂԱՆԵԱԿԻ, ՊՈԼԻՑ. 7

1907

(68)

(68)

491.99-8
4-22

1941

1941

1941

1941

1941

1941

1941

010

Արմ.
3-2288a

3-2288a AM-1066

ՉԵՌԱԳՐԻ ԻՐԱԻՈՒՆՔՈՎ

ՄԻ

491.99-8

4-22

ՀԱՅ-ԼԵԶՈՒ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԱՅԲԵՆԱՐԱՆ

Ա. ՏԱՐԻ

Կազմեց Գ. ՎԱՆՅԵԱՆ

ՀԻՅ. № 21953

Թ Ի Յ Լ Ի Ս

ԷԼԵՏՐՈՆԱԿԱՆ ԵՊՈՒՐՆ ՕՐ. Ն. ԱՂԱՆԵԱՆՑԻ ՊՈԼԻԹԵԽՆԻԿԱՆ 7

1907

(58)

2002

Այս գիրքը տպագրուած է ձեռագրի իրաւունքով մինչև առանձին մեթօդիկայի հրատարակելը:

Այս հանգամանքը չի խանգարում, որ մեր բարեկամները և ընկեր ուսուցիչները հաղորդեն նամակներով այն, որ ցանկալի են համարում փոփոխուած կամ աւելացրած տեսնել սրա հետեւեալ հրատարակութեան մէջ:

Առ այժմ, այս գրքի մէջ սխտեմարար գործադրուած լեզուի և այն սկզբունքների մասին որ հիմք պիտի կազմեն նրանք դասագրքի լեզուին, յանձնարարում ենք ուսուցիչներին ի նկատի ունենալ երկու գլուխ մեր «Պատմական քերականութիւնից» «Լեզուի էստետիքան և լեզուի զարգացման հիմնական օրէնքը»:—

Յօրինող.

Ա. ԿՐԻՍՏՅԱՆ

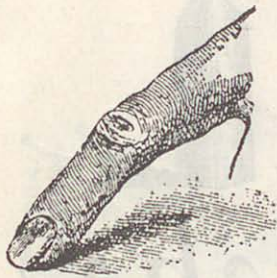

29550-63

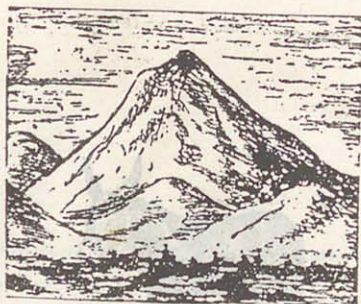
է շ

է . շ . շէ . շէշ . էշ է .

մ ա տ մ . ա . տ .

շատ . տամ . տաշտ . էշ շամ . շաշ . շէմ . մամ .
մա-շա . շա-մամ . ա-տամ . մատ է . շատ է . էշ է :

ս ա թ   ս . ը .

շար . մար . տար . շատ . մաս . մէր . սէր . տէր .
 Ա-րամ , ասա' . սա մատ է . սա էջ է . սա սար է .
 մարտ . մար-մար . Արամ . Ա-րա . տէր-տէր .

շ ի շ   ի .

էի , էիբ , էր . մի շիշ . մի մատ . միս . միշտ .
 սիրտ . միտ . մա-տիտ . է-միր . Ա-րամ , արի
 մա-տիտ տամ , տար . Մա-րի-ամ , ասա' մա-
 տիտ : Արամ , սա մի շիշ է :

ՈԼԼ ՈԼ. Լ.

ուղ. ում. ուս. ուր. մուր. սուր. տուր. լու.
 լուս. ալ. լալ. շալ. մալ. շիլ. սալ. տալ.
 լար. լէշ: Արամ, սա մի ուլ է. ասա', ուլ է:
 ասա', լու: Մի լու. մի էշ. մի մատ. մի
 մա-տիտ: Ալի. Ար-տաշ. Շու-ղի.

ՉՈԼՆ Ն.

տուն. տան. շան. նան. նա-նի. ա-նուն, Շու-
 շան. Ան-նա. Նու-նէ. Նու-նուշ. Ա-նուշ.

Ա-նուշն ունի մի շուն, շունն ու-տում է միս, շան ա-նունն է Նու-նուշ: Սա Անուշի շունն է:

մ ու կր Կ. Ը.

կուտ, տակ, տիկ, լակ, շէկ, մէկ, կէտ, կա-տու, կա-տակ, մա-տակ, կա-տիկ, մէ-նակ, մա-նուկ, սա-նիկ: Կու-տը, տի-կը, լա-կը.

Ար-միկ, Ար-շակ, Մա-կար, Շու-շա-նիկ, Մա-նու-շակ, Ա-րամ, Ար-միկ, Ա-րա-րատ:

Ա-ՐԱ-ՄԻ ԿԱ-ՏՈՒՆ.

Ա-րա-մը մի կա-տու ունի, Ա-րա-մի կա-տունն ուտում է մուկ, նա ունի սուր-սուր ատամ:

Սա Արամի կատունն է, անունը Մուշիկ.

է, շ, մ, ա, տ, ս, ր, ի, ու, լ, ն, կ, ը,
է, Շ, Մ, Ա, Տ, Ս, Ր, Ի, ՈՒ, Լ, Ն, Կ, Ը,

բ ու Լ Բ.

Սա բ ու Է: Բակ. բաշ. բալ. բան. բու-բու
բամ-բակ. բա-բակ. բա-լի. ալ-ու-բա-լի. բա-
նալի. լի-ու-լի:

ԱՂԻՆ ՈՒ ԱՐԱՄԸ.

Ալին ունի բալի: Արամը շատ է սիրում
բալի: Նա ասում է. Ալի, տուր բալի, ուտեմ
լիուլի:

ե գ Ե. Գ.

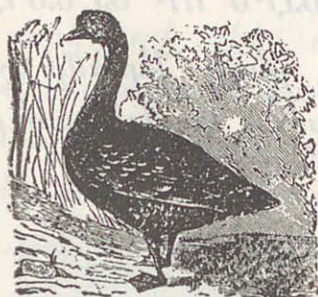
Եզը. ուլ. շուն. մագ. հագ. նագ. սագ. նա-

զիկ. Զա-նի. Զա-նան. զա-լակ. հա-զար. Նա-
զար. բա-զար.

Եզ. Եզ-ներ. հալ. հալ-եր.
շուն. շներ. մազ. մա-զեր
ուլ. ուլ-եր. էշ. էշ-եր.

Հաւը, շունը, էշը, կատուն ըն-տա-նի
են: Շունն ու կատուն միս են ուտում. իսկ
հաւը կուտ է ուտում:

Ար-սէնն ունի երկու եզ: Նրա եզ-ները
շատ բան են շի-նում:

ս ա զ Գ.

Գէր. գին. ան-գին. գի-նի. գա-րի. գա-
րուն. գալ. Գա-լուստ. Սար-գիս. Գը-րի-գոր.
Գա-րե-գին. հա-գուստ. հա-րուստ. հազ-
ներ:

Ի Մ Ս Ա Գ Ը.

Սա իմ սագն է: Նա ուտում է գա-րի.
Շուկ, արի, իմ սագին կուտ տուր ուտի:
Իմ սագի ա-նունն է Սի-րու-նիկ: Սի-րու-նի-կը
կե-րաւ: Նա հի-մա կուշտ է:

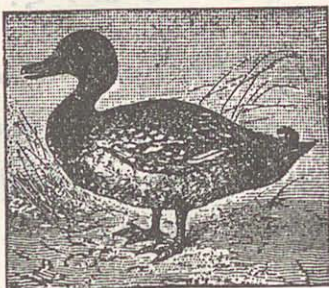
ՀԱՄ Կ. Լ.

Նաւ. կաւ. լաւ. նա-ւը. կա-ւը. հա-ւը.
լա-ւը. շա-հը. մա-հը. բա-հը. հա-ւատ, ան-
հա-ւատ, բա-ւա-կան, ան-բաւ:

Մեր տանը կար մի հաւ, մի սագ: Հաւն
ու սագը մի-ա-սին կուտ էին ուտում:
Հաւը սիր-ում էր սա-գին:

ա. մ. լ. ու. տ. կ. շ. ն. է. ս. բ. ի. ը.
գ. ե. դ. բ. ք. թ.

Ա, Մ, Լ, ՈՒ, Տ, Կ, Շ, Ն, Ե, Ս, Բ,
Ի, Ը, Գ, Ե, Չ, Բ, Ք, Թ.

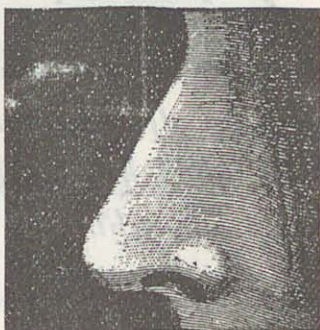

բարդ Գ.

Դաս, դար, տուր, դուրս, դա-դար, ար-դար, կար-դան, մարդ, բարդ, զարդ, դա-նակ, դարբին.

Ի Մ Դ Ա Ս Ը

Ես գիտեմ իմ դա-սը: Իմ դա-սն է բազը: Մար-դիկ ու-տում են բա-գի միսը:

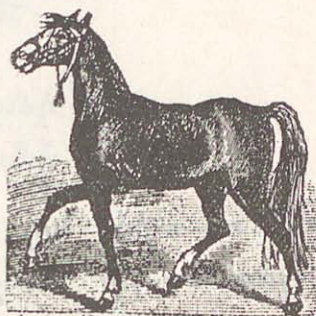

բիթ Բ. Թ.

Քիթ. քիմ. քուրք. քուրդ. թուրք. թաթ.
 թարս. թան. թուր. թի. թի-ակ. թու-թուն.
 եր-կաթ. գա-լաթ. գու-թան. գիրք. միրք. մի-
 րուք:

ԱՆՈՒՇԻ ԳԻՐՔԸ.

Անուշը մի գիրք ունի, տալիս է Նու-նէ-ին
 և ա-տում է. կար-դո՛ւ. Նու-նիկը կար-դում է.
 գիրք. միրք. հաւ. կաւ. նաւ. Ա-նուշի գիր-քը
 մեր գր-քի նման է:

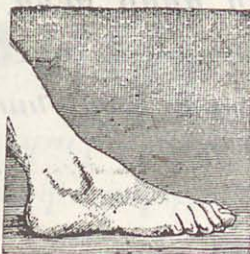

ձուկ և ձի

ձուկ. ձուկն. ձիգ. ձագ. ձա-գուկ. կա-տուկ,
 գանձ. սանձ. հունձ. ինձ. սինձ. քինձ: Հաւը
 տալիս է ձուկ: Ձուկն ու-տում են մար-դիկ:

Ա Ր Ա Մ Ի Հ Ա Ի Ը:

Ա-րամբ մի հաւ ունի. անունը հա-ւիկ
 մա-րիկ. Նա ձու է տալիս: Չատ-կին Արամբ
 նրա ձուն ներ-կում է կար-միր:

ո տ ո.

Ոստ. ոս-տիկ. նոր. քոր. բոր. լոր. սա-լոր.
 մո-լոր. մո-րի մո-շի.

ՆՈՐ-ՏԱՐՈՒ ԵՐԳ.

Ա-հա հա-սաւ նոր տա-րի,
 Հե-տը բե-րաւ նոր բա-րի,
 Նոր-տա-րի, նոր բա-րի
 Կար-միր տա-րի, նոր տա-րի:

պապ պ.

պաս. պա-նիր. պա-պիկ
Տատն ու պապը պանիր են ուտում:

Պատի տակին մեր պապի.
Քունն անուշ կը տանի.
Նուշ-նուշ անուշ կը տանի.
Մուշ-մուշ անուշ կը տանի

Թան, թան, թթու թան.
Պապն ուտէ երթա գութան:

ՊԱՊՆ ՈՒ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

Պապը քնել է պատի տակին: Պէտիկը.
Շուշիկը և Նազիկը ասում են միասին.

—Պապի, պապի, մի քնի.
 Անուշ հէ-քիաթ-ներ պատ-մի:
 Պապը զարթ-նում և պատ-մում է.
 —Հէ-քեաթ, հէ-քեաթ, պապս.
 Պար-կով գաթան շա-լակս,
 Սիրուն հարսը գաւակս,
 Երթամ, հասնեմ Երևան,
 Գաթան ուտեմ գիրանամ...

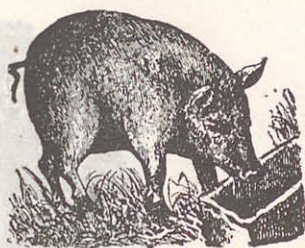

Կով վ.

Հով. բով. սով. վար, վարդ, վարք, վա-
 րար, վար-դան, վար-դե-նի, վարագ. վա-հան,
 վար-դու-հի, վար-սե-նիկ: Կովը կաթ է տա-
 լիս: Մեր կովն ունի հորթ. կովի հորթուկը
 սիրուն է:

Հով արէք սարեր, հով արէք.
 Հով արէք ձորեր, հով արէք.
 Իմ դարդին դարման արէք:

խաչ Խ. Ն. խոզ

Խազ, խաշ, խալ, խուլ, մուխ, խոտ. ոչ
չար, չաշ, չոր. Խէ-չօ, Խա-չիկ, Խա-չօ. ոչ-
խար, ոչ-ինչ, խա-ւար խա-րա-զան:

Ձին խոտ է ուտում: Ոչ-խարը տալիս է
կաթ: Եզները խոտ են ուտում:

ԱՆՈՒՇԻ ՆԱՄԱԿԸ

Անուշը նա-մակ է գրում մա-մին. Սիրե-
լի մամ, ես հիմա կար-գում եմ ու գրում:
Շու-շիկին ասան որ ինձ նամակ գրի: Իմ
դասն է մի նոր գիր. խ. կար-գում եմ մեր
Խա-չի-կի ա-նու-նը. Խաչիկ, Խա-չիկ, տուր
ինձ պաչիկ:

Գ, ս, Գ, Ե, զ, Բ, Ք, Ը, Ը, Ի, Է, Ն, Չ, Կ,
տ, ու, Լ, մ, ա.

Ժամ ժ. ու.

Ծուռ, ոռւս, ոռւբ-լի, Ռու-բէն. ծի-ժառ,
ծի-ձեռ-նակ. թառ. թի-թեռ, թռչուն:

Ձուկը բռնեմ, ձուկ ուտեմ,
Մուկը բռնեմ, ձուկ ուտեմ:

Ծիտը ծառին ծըլ-լը-լում է
ծիլ, ծիլ, ծիլ, ծիլ...

Բազէն գլխին պը-տըտ-ւում է
վա՛, վա՛, վա, վա՛.

Ծիտը թռաւ, ծիտը թռաւ

ի՛նչ լաւ էլաւ, հա՛, հա՛, հա՛...

Կ Ռ Ո Ի Ն Կ.

Կըռ, կըռ, կըռ-կըռ-ռան

Կըռ-ռունկ-ները—հա՛ թըռան.

Կըռ-ռունկ-ների թեկի տակ

Եկաւ ամառ մեր դռան:

Ա յ ժ .

Այս, այդ, այն, հայ, վայ, բայ, այծ, կայծ,
հէյ, թէյ, գայլ, սայլ, լոյս, բոյս, կոյս, յոյս,
ծոյլ, թոյլ, բոյլ, սոյլ, բարի լոյս.

ծա-ռայ, գա-թայ, սա-տա-նայ, քա-
հա-նայ, գը-նայ, մը-նայ, բա-նայ, գայ:

ԱՐԱՄՆ ՈՒ ԾԻԾԵՆՆԱԿԸ

Ծիծառը նստել էր ծառի վրայ: Արամն
ուզում էր նրան բռնել: Ծիծեռնակը թռաւ:
Ծիծեռնակը շատ արագ է թռչում. Արամն
այդ մասին մի երգ գիտէ. Նա երգում է.

Ծիծեռ-նակ, ծիծեռ-նակ,
Դու գարնան սիրուն թռչնակ,
Դէպի ուր, ինձ ասան,
Թռչում ես այդպէս արագ:

29550-63

ցորեն ց.

Հաց. բաց. թաց. կաց. ցաւ. ցեց. ցին.
ցանց. ցանկ. ցան-ցառ. ցան-կա-նալ:

Հուսա-ցաւ, լուսա-ցաւ,

Հոյսն է բարին, ծիտն է ծառին,

Հաւն է թառին:

Աշխատաւոր, վեր կաց, բանի,

Ծոյլ տղայի քունը կը տանի:

Երկնքի դռնէրը բաց է.

Ոսկէ աթոռ դրած է.

Քրիստոս վրէն նստած է.

Հուսաւորիչը կանգնած է.

Մեծ ու պստիկ գրում են.

Արդարները խաղում են,

Մեղաւորները լալիս են:

արջ և շուլթակ

Ձուր. արջ. ջան. շուլթակ. շերմ. շերմուկ: Արագի շուրը վարար է:

ԾՈՅԼԸ ԵՒ ՁՈՒՐԸ

Ծոյը հարցնում է ջրին.— շուր, ո՞ւր ես վազում, դադար չես առնում:

Ձուրն ասում է. Գնում եմ արտ, անտառ ջրեմ, կանաչի, ծոյը տեսնի, ամաչի:

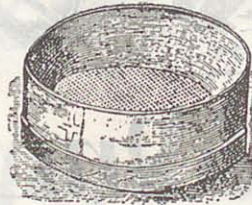
— Ինչո՞ւ պիտի ամաչի ծոյը:

ԱՐԱՄՆ ՈՒ ՍՈՒՐԷՆԸ

Արամը հարցնում է Սուրէնին. քանի՞ գիր գիտես. Սուրէնը թէև սովորել էր, բայց անգիր չգիտէր. նա բաց արաւ գրքի առաջին երեսը և հաշուեց.— Իմացէք, քանի՞ գիր գիտէր Սուրէնը և քանի՞ գիր գիտէք դուք:

Սու-րէնի իմա-ցած գրերը.

ա. բ. գ. դ. ե. զ. է. ը. թ. ի. լ. խ. ծ. կ. հ.
 ձ. մ. յ. ն. շ. ո. չ. պ. ջ. ու. ս. վ. տ. ր. ց. ռ. ք.

մ ա դ Դ

Կադ, տադ, ադ, սադ, խադ, ա-ղալ, խա-
 դալ, ջա-ղաց, հա-ղող, հող, տող, կող, սոխ,
 սո-խակ:

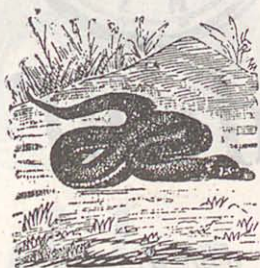

Ս.ՔՍ.ՂԱՂ

Դու ինձ ասա ա-քա-ղադ,
 Ոսկէ կա-տա-րիդ մա-տադ

Ինչո՞ւ ես դու շուտ զարթ-նում,
 Բարձր, բարձր երգ ասում,
 Քաղցր քունս խան-գա-րում:

օ ճ օ.

Օր. օղ. օղ. օ-ղակ. օ-գուտ. հօր. մօր.
 մօտ. ա-րօտ. կա-րօտ. նարօտ. հոտ. հօտ.
 հո-ղոտ. բո-րոտ. քա-րոտ:

ՕՁԵ ՈՒ ՄԱՐԴԸ

Մի մարդ տեսաւ, որ օձը ցրտից սառել էր. վեր առաւ, դրեց կրակի մօտ, որ տաքանայ: Օձը տաքացաւ թէ չէ, վրայ վազեց, որ կծէ մարդուն: Այն մարդը սպանեց օձին:

ժամ ժ.

ժա-մա-նակ. ժա-մա-ցոյց. ժը-պիտ. ժա-
ռանգ. ժիր. խա-ժակ. խէժ. ժո-ղո-վուրդ.
ղժոխք. ժա-նիրք. ժանգ. ժան-գոտ.

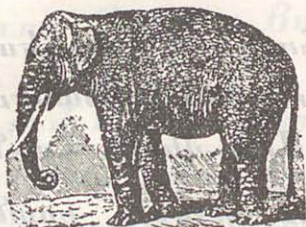
ճանճ, ճիճու. ճ.

ճաշ. ճահիճ. ճեհճ. ճա-շակ. նա-խա-ճաշ.
շնա-ճանճ. ճա-խա-րակ. ճամ-բայ. ճամ-բորդ
ճա-նա-պարհ, ճա-նանշ. ճա-նա-շէլ:

ՃԱ-ԽԱ-ՐԱԿ.

Ճր՛ռ, ճր՛ռ, ճա-խա-րակ,
Ես հաստ մանեմ դու բարակ.

Ես մեղը ուտեմ, դու կարագ,
 Իմ տակին եօրդան, դօշակ.
 Քու տակին՝ փունջ մանուշակ.

փիղ փ.

փոքր. փոր. փոս. փիս. փաս. փառք. փոր-
 սող. ափ. ծափ. տափ. քափ. թեփ. կանեփ.
 փը-լաւ, փե-սայ. փա-շայ. փուշ.

Փիղն ունի երկար կնճիթ.

Փիղն ՈՒ ՔՈ-ԹՈ-ԹԸ.

Փողոցով մի փիղ էր անց-կենում: Փոք-
 րիկ քոթոթը վրայ վազեց և սկսեց հաչել:
 Փիղը նրա հաչոցը բանի տեղ չէր դնում:—

—Ի՞նչու ես հաչում, հարցրեց նրան մի
 մեծ շուն:

Թող տեսնեն, որ ես քաջ եմ, ասաց քո-
 թոթը:

Փ ֆ.

Ֆէս. ֆայ-տոն. ֆուրգոն. ֆիլ. ֆալ.
աֆալ. քէֆ. մաֆրաշ. մուֆտա. մուֆթի.
ֆունտ. ֆանտ.

Եա. եակ. հո-զեակ. որ-զեակ. սա-րեակ.
աղաւնեակ. Վահա-նեան. Օհանեան. Տէր-եան.
Մի-նա-սեան. Արա-մեան. Հա-նէ-սեան.

Չ-եօթ. տաս-նը-եօթ. քսանը-եօթ. ար-
դեօք. կար-ծեօք.

Ի կարդացում է Վ.

Անիւ, արծիւ, թիւ, կռիւ, հաշիւ, պատիւ,
ծիւ, ծիւ.

ԻԻ. իւ. հիւր, բիւր, հար-իւր, հինգ-հարիւր,
իւր, իւ-րա-քան-չիւր. սրբութիւն. շարու-
թիւն. Յարութիւն.

ՈՒ-կարդացում է Վ.

նուէր. պատուէր. աղուէս. Աստուած. լեզ-
ուի. մեղուի, ձուի, բուի. ծեծուած.

Ե+ւ=և. արև, տերև, բարև, ձև, պարզև,
ետև, ձևել, պարզևել, հետևել, խև, հև, հևալ.
տևել. բարևել.

յ. կիսաձայն ի.

հայ. վայ. շայ. փայ. նոյ. ծայր. վայր.
հայր. մայր. գայլ. սայլ. փայլ. այլ. այծ, կայծ,
բայց, յոյս, լոյս, բոյս, կոյս, քոյր.

յ կարդացու՞մ է հ բառի սկիզբը
 յոյս. յարդ. յարգ. յարկ. յիշել. յիշատակ.
 յատակ. յանկարծ. յատուկ. յայտնի. յունիս.
 յունուար. յուլիս. յիսուն. յաջորդ. յաճախ.
 յօժար. Յիսուս. Յակոբ. Յովսէփ. Յուդա.
 Յարուժիւն.

յ չի հնչու՞մ երկար բառերի վերջը.

Տղայ. երեխայ. արեղայ, հսկայ. ընծայ.
 արքայ. ճամբայ. քահանայ. սատանայ. օրուայ.
 տարուայ. ամառուայ. ձմեռուայ. պիտի լայ.
 պիտի գայ. պիտի մոռանայ.

ԱՅԲԲԵՆ

ա. բ. գ. դ. ե. զ. է. ը. թ. ժ. ի. լ. լւ. ճ. կ.
 հ. ձ. ղ. ճ. մ. յ. ն. շ. ո. չ. պ. ջ. ու. ս. վ. տ.
 ր. ց. ռ. փ. ք. և. օ. ֆ.

Ա. Բ. Գ. Դ. Ե. Զ. Է. Ը. Թ. Ժ. Ի. Լ. ԼՎ. Ծ.
 Կ. Հ. Ձ. Ղ. Ճ. Մ. Յ. Ն. Շ. Ո. Չ. Պ. Ջ. Ռ.
 Ս. Վ. Տ. Բ. Յ. Ի. Փ. Ք. Օ. Ֆ.

ա. բ. գ. դ. ե. զ. է. ը. թ. ժ. ի. լ. լւ. ճ. կ. հ. ձ. ղ. ճ.
 մ. յ. ն. շ. ո. չ. պ. ջ. ու. ս. վ. տ. ր. ց. ռ. փ. ք. և. օ. ֆ.

u, ſ, q, q, t, y, ſ, p, p, d, ſ, ſ,

ſu, ſ, y, h, z, q, h, d, ſ, ſ, ſ,

n, ſ, u, q, n, u, ſ, ſ, p, y, h,

ſ, ſ, h, o, ſ,

u, ſ, q, ſ, t, y, ſ, p, ſ, ſ, ſ,

ſ, ſ, ſ, y, h, ſ, q, ſ, ſ, ſ,

ſ, ſ, ſ, ſ, ſ, q, ſ, ſ, ſ, ſ,

ſ, ſ, h, ſ, ſ, ſ, o, ſ,

ſu, ſ, q, ſ, ſ, ſ, ſ, ſ, ſ,

ſu, ſ, ſ, ſ, ſ, ſ, ſ, ſ, ſ,

ſu, ſ, ſ, ſ, ſ, ſ, ſ, ſ, ſ,

ſu, ſ, ſ, ſ, ſ, ſ, ſ, ſ, ſ,

Handwritten musical notation on a five-line staff, featuring various rhythmic values and stems.

Handwritten musical notation on a five-line staff, including notes with stems and beams.

Handwritten musical notation on a five-line staff, showing a sequence of notes and rests.

Handwritten musical notation on a five-line staff, with notes and stems.

Handwritten musical notation on a five-line staff, including notes and stems.

Handwritten musical notation on a five-line staff, with notes and stems.

Handwritten musical notation on a five-line staff, including notes and stems.

Handwritten musical notation on a five-line staff, with notes and stems.

Handwritten musical notation on a five-line staff, including notes and stems.

Handwritten musical notation on a five-line staff, with notes and stems.

Handwritten musical notation on a five-line staff, including notes and stems.

Handwritten musical notation on a five-line staff, with notes and stems.

ԱՔԼԱՐՆ ՈՒ ՀԱԻԸ

- Կու-կու-լի կճւ, սանամէր,
էն մէկ հաւ կար, ուր գնաց:
= Ծարաւ աղբիւր կուլ գնաց:
— Ի՞նչ կար կտուց:
= Չիր ու չամիչ:
— Ո՞ւր էր տանում:
= Հարս ու փեսին
— Ո՞ւր էր հարսը:
= Ոսկէ թախտին
— Ո՞ւր էր փեսան:
= Հարսի կողքին:
— Ի՞նչ էր եփում:
= Համով կորկոտ:
— Ո՞վ էր բերել,
= Քաչալ Ակորբ.
— Ո՞վ էր տարել:
= Աղա Սուլթան:
— Ո՞ւր էր դրել:
= Բաց պատուհան:
— Ո՞վ է կերել.
= Կարա-փիշիկ. 1)

1) Սև փիսիկ:

Սովորութիւն կայ, որ նորապսակներին եփած հաւ են
ընծայում, բերանը չիր ու չամիչ: Քաչալ Ակորբը ընծայում է
բերում մի այդպիսի հաւ: Ինչում են բաց պատուհան սև կա-
տուն գողանում և ուտում է, — այս է երգի բովանդակութիւնը:

—Վայ կարա-փիշիկ, վայ կարա փիշիկ,
քո մէրն ուտի քո թշիկ:

ԴԱՍԱՏՈՐՆ

Օրապահ էի. վաղ գնացի ուսումնարան:
Չանգը տալուց յետոյ ես աղօթեցի: Առաջին
դասը հայերէն էր: Մենք անգիր պիտի ասէ-
ինք. «Աբլարն ու հաւը»: Արամը լաւ ասաց-
ճիգընն էլ. Մի քանի հոգի միայն լաւ չէին
սովորել:

Վաղուայ մեր դասն է. երկու ծոյլ:

Ի՞նչպէս անցաւ ձեր դասը:

ԵՐԿՈՒ ԾՈՅԼ.

Արամն ասում է թորոսին.

—Թորոս, էդ ի՞նչ ես անում:

—Ոչինչ, պատասխանում է թորոսը:

—Ի ու ի՞նչու եկար, հարցնում է թորոսը:

—Որ քեզ օգնեմ, պատասխանեց Արամը:

Ինչպէս պիտի օգնէր Արամը թորոսին:

ԱՔԼՕՐ.

Ինչո՞ւ աքլօրը կանգնած է բակում:

Պի՞նդ, պի՞նդ կանչում է իր կուկուլիկուն.

— Էնդուր որ վաղուց արևն է ծագել,
 իսկ ծոյլ երեխան քնից չի գարթնել: Դեռ
 չի վերկացել, աղօթքն արել, դպրոցի դասը
 դեռ չի սովորել:

Կանչում է աքլօրն իր կուկուլիկուն, տղա-
 յոց դասը միտներն է քցում:

Աշոտն ու Վարդանը

Վարդան, տանձ առ, ուտենք, ասում է
 Աշոտը,

— Հըր, պատասխանեց Վարդանը չ'լսելու
 դնելով:

Տանձ առնեմ կուտե՞ս, ասում է այս
 անգամ Աշոտը:

— Ինչո՞ւ չէ, վրայ բերեց իսկոյն Վարդանը:

ՄՈՒԿՆ ՈՒ ՉԻՆ

Չին պատահեց մկանը և սկսեց ծաղրել

նրան: — Ինչ փոքրիկ և ողորմելի կենդանի
ես դու, ո՛չ մի քանի պէտքը չես:

— «Եկ վազենք, ասաց մուկը, և պիտի
տեսնես, որ ես քեզանից առաջ կանցնեմ:»
Ձին համաձայնեց: Հազիւ նա տեղից շար-
ժուել էր, մուկը թռաւ, ամբացաւ ձիու պո-
չին:

Հէնց որ տեղ հասան, մուկը ցած թռաւ,
վազեց ձիու առաջն ու գոռաց. «Ո՛րտեղ
էիր, այս քանի ժամ է քեզ եմ սպասում:» —
Ձին մնացել էր շուարած:

Արտուտիկ, արտուտիկ,
Փետուրներդ խատուտիկ.
Թևերովդ թը՛ւ-թը՛ւ, թը՛ւ,
Ձայնդ աշխարհ ճը՛ւ, ճը՛ւ, ճը՛ւ:

ԱՐԵԻ

Արև, արև, եկ, եկ,
Ձիզի քարին վեր եկ.
Սև սև ամպեր հեռացէք,
Արևին ճամբայ տուէք.
Թողէք դա գայ մեզ մօտ,
Դրա լոյսին ենք կարօտ:

Կարմիր արև եկ, եկ,
 Նախշուն քարին վէր եկ:
 Արևն յաղթեց ամպերին,
 Շողքը ձգեց սարերին:
 Զիզի քարը տես, տես,
 Պլպլում է ոսկու պէս:

ՀԱՐՄԻ ՀԱՇԻԻԸ

Երկուշաբթի հաց կը թխեմ.
 Երեքշաբթի լօշ կը թըրջեմ.
 Հորեքշաբթի լուացք կանեմ,
 հինգշաբթի կար կը կարեմ.
 ուրբաթ օրը պաս կը պահեմ.
 շաբաթ օրը ժամ կը գնամ.
 լոյս կիրակի փռանց-փռանց:¹⁾
 կը զարգարուեմ, կերթամ հօրանց:

ԾՈՅԼ ԱՂԶԻԿ.

Բանն ի՞նչ կանեմ, կեդտոտ է.
 Բամբակը կորիզոտ է.
 Մետաքս պիտի, որ մանեմ,
 Մաստակ պիտի, որ ծամեմ.
 Կտուրը տիտիկ անեմ,
 Անցնողին մտիկ անեմ,
 Ուտեմ, խմեմ, մի՞նի քնեմ:

1) Փռանց—Ֆրանսա:

ՄԱՍՆ Բ. ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

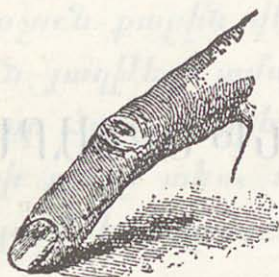
ԲԱՐԻ ՇՈՒՆ.

Շունը պահպանում էր տիրոջ տունը: Նա տեսաւ մի աղքատ մարդու և սկսեց նրա վրայ հաչել:

Այ շուն, խղճա՛ ինձ, ասաց աղքատը, քանի օրէ ոչինչ չեմ կերել:—Ես էլ նրա համար եմ հաչում, որ մարդիկ ձայնս լսեն և քեզ կերակրեն, պատասխանեց շունը:

Դէ որ այդպէս է, ըռեխդ գէպի տունը դարձրու և այնպէս հաչէ, ասաց աղքատը, որովհետև շան ասածին չէր հաւատում:—

Մ Ա Տ Ն Ե Ր .

Մի օր ճկու-
թըն ասաց. —
«մատանու
մատ, սոված
եմ, հաց եմ ու-
գում»:

— Ո՞րտեղից ճարեմ, պատասխանեց մա-
տանու մատը:

— Աստուած կըտայ, աւելացրեց երկար
ու լէնսիրտ միջամատը:

— Բա որ չը տայ, վրայ բերաւ ցուցա-
մատը:

— Կը գողանանք, ասաց հաստ ուկարճ
բութը:

Աստուած այս որ որ լսեց, խփեց ու
բաժանեց բութ մատը միւս եղբայրներին:

Դրա համար չորսը մնացին միասին, իսկ
բութը մենակ, ծառայում է չորսին: *)

---

*) Բացատրել բութ մատի նշանակութիւնը, տուանց որի ոչ
մի գործ չի կարելի կատարել:

ՆՈՒՐԻՆ (անձրևաբեր)

Նուրին նուրին եկել է.

Նախշուն հուրին եկել է.

Շիլա շապիկ հագել է.

Կարմիր գօտին կապել է:

Եղ բերէք, վարսը քսենք,

Ձու բերէք, բուռը զնենք,

Ձուր բերէք, գլխին ածենք,

Մեր նուրինի փայլ տուէք,

Ուտենք, խմենք, քէֆ անենք:

ՉԳԱՅԱՐԱՆՔ,

Ես աչքով տեսնում եմ, ալանջով լսում,
Քիթով հոտ եմ անում, լեզուով ճաշակում,
Իսկ ցուրտն ու տաքը, մարմնով եմ զգում,
Կոշտն ու կակուղը ձեռով շօշափում:

ԽԵԼՕՔ ԳԼՈՒԽԸ

Բերանն ասաւ. ես ամեն ինչ կուտեմ,
Կը խմեմ:

Գլուխն ասաւ.— հը՛մ:

Ձեռն ասաւ.—Ես ամեն ինչ կը շինեմ, կը քանդեմ:

Գլուխն ասաւ.—հըմ:

Լեզուն ասաւ.—Ես ինչ ուղեմ, կասեմ, կը պատմեմ:

Գլուխն ասաւ.—հըմ:

Ոտն ասաւ. Ես ամեն տեղ կերթամ, ման կուգամ:

Գլուխն ասաւ.—հըմ:

Բերանն ու ձեռքը, լեզուն ու ոտքը ասացին գլխին.—Ինչո՞ւ ես հըմ անում:

Գլուխն ասաւ.—Ինչ անէք չանէք, առաջ ինձ պիտի հարցնէք:

Բերանը մնաց բաց, իսկ լեզուն կըմկըմալով ասաց.—Հա, ըզըզորդ, ըզըզորդ է ասում զըզըլուխը...

Ոտով ման եմ գալիս,

Ձեռով աշխատում,

Աչքով ես տեսնում եմ,

Ականջով լրսում.

Իսկ իմ չարն ու բարին,

Իմ լաւն ու վատը,

Ո՞վ է իմանում,

—Խելօք գլուխս:

ՄՏԱԽՕՍ ՀՈՎԻԻԸ

Մի հովիւ հանաքով շարունակ խաբում էր իր ընկերներին. „Գայլը եկաւ, օգնեցէք“, կանչում էր նա: Հովիւները գալիս տեսնում էին, որ գայլ չը կայ:

Իսկ ստախօսը ծիծաղում էր նրանց վրայ:

Մի օր էլ, իրաւ, գայլն ընկաւ նրա հօտի մէջ: Նա լեղապատառ օգնութիւն կանչեց. „Գայլն եկաւ, հասէք, օգնեցէք“:

Ընկերները լսեցին, բայց ոչոք օգնութեան չեկաւ:

Գայլը պատառոտեց նրա ոչխարներին:

Սուտ ասողի տունը կրակ ընկաւ, ոչ որ չը հաւատաց:—Ինչո՞ւ

ՈՒԼԵՐՆ ՈՒ ԳԱՅԼԸ

Լինում է չի լինում մի այժ: Այս այժն

անտառում մի տուն է շինում և իր փոքրիկ ուլերի հետ բնակում է նրա մէջը: Ամեն օր այժը դուրս է գնում արածելու: Գնալուց առաջ նա ասում է իր ձագերին. «Որդիք, դռները փակեցէք. եթէ դրսից մարդ գալու լինի, դուռը բաց չանէք»:

Ասում է ու գնում: Դաշտում լաւ արածում, կուրծը կաթնով լցնում, ու տուն գալիս: Տան դռները փակ են: Նա պողերով դուռը ծեծում ու կանչում է.

«Չալիկ, մալիկ ուլիկներ,

«Չալ պրտուրիկ այծիկներ,

«Ելէք, բացէք տան դուռը,

«Պատրաստ է ձեր ապուրը:

Ուլերը բաց են անում դուռը, մայրը ծիծ է տալիս և էլի գնում արածելու:

Մի օր, երբ այժը դուրսն է լինում, գալիս է գայլը, ուզում է նրանց ուտի: Նա կամաց-կամաց մօտ է գալիս, թաթով դռանը խփում ու կանչում է հաստ ձայնով:

«Չալիկ-մալիկ ուլիկներ

«Չալ պրտուրիկ այծիկներ,

«Ելէք, բացէք տան դուռը,

«Պատրաստ է ձեր ապուրը:

Ուլերն ականջ են դնում. նրանք հասկանում են, որ դուռը ծեծողն իրանց մայրը չէ:

Նրանք պատասխանում են . «Դու մեր մայրը
չես, կորիւր, հեռացիր այստեղից: Մեր մայրը
բարակ ձայնով է մըկըկում, դուռն էլ պո-
զերով է թակում: Ասում են ու դուռը բաց
չեն անում:

Գալը թողնում հեռանում է: Փոքր ժա-
մանակից ետոյ գալիս է այծը, ծիծ է տա-
լիս ձագերին և գովում է նրանց, որ դուռը
բաց չեն արել:

— Ի՞նչ կը պատահեր, եթէ ուլիկները մօր խօսքը չը լսե-
լով, դուռը բաց անեին:

ԹԻԹԵՌ

Մանուկ.

— Սիրուն թիթեռ, ինձ ասան,
թէ ինչո՞վ ես դու ապրում.

Ամբողջ օրը խաղում ես,
Ինչպէս է, որ չես յոգնում:

ԹԻԹԵՌ

— Սիրուն, կանաչ դաշտերում
ես ապրում եմ համարձակ.

Ծաղկանց բուրմուռնքը անուշ
Իմ կերակուրն է միակ:

Բայց իմ կեանքը շատ կարճ է.
Նա մի օրից չէ երկար.
Բարի եղիր սվ մանուկ.
Խնայիր ինձ. ձեռ մի տար:

ՄԵՂՈՒՆ ՈՒ ՃԱՆՃԸ.

Ինչ բաղդաւոր արարած ես, ասում է
ճանճը մեղուին: Մարդիկ քեզ առօք փառօք
պահում, պահ-պանում են. քեզ համար փե-
թակ են շինում. բայց հէնց որ քեզ մօտե-
նում են, խայթում ես նրանց, քիչ է մնում
աչքերը հանես: Ես մարդկանց ոչ մի վնաս
չեմ տալիս, ոչ էլ կծում եմ, բայց ինձ հան-
գիստ չեն տալիս, դեղեր են ածում և մեզ
կոտորում են:

— Ես մեղր եմ շինում մարդկանց հա-
մար, պատասխանեց մեղուն:

— Մի՞թէ դու ես մեղր շինողը, զարմացած
հարցրրեց ճանճը: Շատ համով բան է, շատ եմ
կերել: Ձի՞ կարելի իմանալ, էդ հնց ես շինում:

Ամեն առաւօտ վաղ դաշտ եմ գնում, ծա-
ղիկներից հիւթ եմ հաւաքում և մեղր եմ
պատրաստում, ասաց մեղուն:

Ես որ քո տեղը լինէի, մեղրը մարդկանց

չէի տայ, մենակ ինքս կուտէի:

—Չէնց դրա համար էլ մարդիկ քեզ հալածում են և ատում: Դու նրանց զահլէն տանում ես, չես թողնում մի բան ուտեն, մէջ ես ընկնում և ամեն բան կեղտոտում ես: Ձեռք թողնում քնելու, քթերն ես մտնում, ո՛չ մէկին մի օգուտ չես տալիս, հէնց մենակ քո փորի մասին ես մտածում, դրա համար էլ մարդիկ քեզ ատում են:

Էլ ինչ օգտակար միջատներ գիտէք:—Շերամի որթը. համեմատեցէք Շերամի որթը մեղուի հետ. ի՞նչից է պատրաստում շերամը և ի՞նչից մեղուը:

ՊԱՌԱԻԻ ԱՅԾԸ

Կար չկար երբեմն, աղքատ մի պառիկ.
Ունէր մեր պառաւը կաթնատու այծիկ.
Չայիկ մայիկ
Կաթնատու այծիկ:
Պառաւը ձմեռը այծիկին պահեց
Իր բերնի պատառը նրա հետ կիսեց.

Միրով, յօժար,
 Նրա հետ կիսեց:
 Երբ ձիւնը հալուեցաւ, բուսաւ կանաչ խոտ,
 Պառաւն այծիկին գուրս տարաւ արօտ:
 Ուրախ, գուարթ-
 Դուրս տարաւ արօտ:
 Յանկարծ փչեց քամին, մթնեց երկինքը.
 Թանձր մառախուղը պատեց գետինքը.
 Վա՛յ-վա՛յ, վա՛յ-վա՛յ,
 Պատեց գետինքը:
 Պառաւը լաց եղաւ, իսկ գայլը օռնաց:
 Մոլորուած այծիկը բարձր մկրկաց:
 Գայլն իսկոյն մօտեցաւ, այծին պատառեց.
 Պառաւը ետեից բարձ-րաձայն գոչեց:
 Հա՛յ-հա՛յ, վա՛յ-վա՛յ,
 Բարձրաձայն գոչեց:
 Խեղճը մնաց կանգնած մի փունջ խոտ ձեռին,
 Անմխիթար ձայնով կանչելով այծին.
 Եկ-եկ, եկ-եկ,
 Կանչում էր այծին:

Կ Ա Ր Գ

Օնիկը դաս էր սովորում: Երբ գործը
 պրծաւ, թողեց զրբերն ու տետրակները սե-
 դանի վրայ և գուրս գնաց խաղալու:

Օնիկ, սիրելի. կանչեց նրան մայրը, ա-
ռաջ հաւաքիր գրքերդ և ապա խաղ արա:

Էհ, բան չունես, մայրիկ. ետոյ կը հա-
ւաքեմ, պատասխանեց Օնիկը և դուրս գնաց:
Նրա փոքրիկ եղբայրն էլ հէնց այդ էր ու-
զում. մօտեցաւ սեղանին որ պատկեր տես-
նի Օնիկի գրքում. յանկարծ ձեռը դիպաւ
բաց թանաքամանին և ամբողջ տետրակը
թանաքով մէկ արաւ: Օնիկը լալով գանգատ
գնաց մօր մօտ:

Ի՞նչ կասէր մայրն Օնիկին:

Ն Ա Պ Ա Ս Տ Ա Կ

Մի վագիր այդ չափ արագ,
Իմ սիրունիկ նապաստակ.
չատ պստիկ ես տակաւին
Թաթիկներդ կը յոգնին:
Քեզ կը բերեմ կաթ ու հաց.

Շաքարաշրով եփած,
 Ուտես, խմես, զօրանաս,
 Բանից կարօտ չը մնաս:
 Ծանր-ծանր կը քայլես,
 Սիրտս վեր-վեր կը հանես.
 Կարձակեմ՝ քեզ երբ ուզես,
 Կերթաս ազատ կարածես,
 Կըգաս հանգիստ կը պառկես:

ՇԱՆ ՊԱՌԱԽԵԼՈՐ՝ ՊԱՏՃԱՌԸ

Այ շուն ինչո՞ւ այդպէս շուտ պառակեցիր, հարցնում է տէրը:

Էհ, կատուի դարգից:

Ինչո՞ւ,

— Էլ ո՞նց թէ ինչու. ցուրտ թէ տաք օրերին ես դուրսը չարչարուեմ, տիրոջս տուն ու տեղը պահպանեմ, իսկ կատուն տանը տիրոջս գրկում. կամ բուխարու կողքին նըստի ու տաքանայ: Էլ ես չը պառակիմ ո՞վ պառակի:

Ո՞րն է օգտակար. շունը թէ կատուն:

Կ Ա Տ Ո Ի

Կատուն եկաւ փիսիկ, փիսիկ,
 Հազար նազով ինչպէս հարսիկ,

Դուռնչը սրբեց թաթիկներով,
 Մազը սանրեց չանչիկներով:
 Կատու, կատու, է՞ր ես տրտում:
 — Մեծ մուկն այսօր արթուն է,
 էնդուր կատուն տրտում է:

ՁԻՆ ՈՒ ԳԱՅԼԸ

Լօռու անտառներում գայլը մի ձիու պատահեց և ուզում էր նրան ուտել:

— Գայլ, ասաց նրան ձին. մի խնդիրը ունիմ քեզանից. ետևի ոտիս մի մեխ կայ. դա ինձ հանգիստ չի տալիս. հան հան-գատանամ, ետոյ գիտեմ, ուտելու ես, կեր ինձ:

Լաւ, գլխիս վրայ, պատասխանում է գայլը և մօտենում է ձիու ետևի ոտին, մեխը հանելու:

Ձին էլ հէնց այդ էր ուզում:

Բարձրացնում է ետևի ոտները, քացի է տալիս գայլի մոուլթին և փախչում ազատ-
 ւում է:

Ա Ր Ջ Ի Թ Ա Թ Ը

Գիւղացիք մի արջ բռնեցին և նրա թաթը
 կտրեցին: Երեք ոտանի արջը կաղալով փա-
 խաւ, հեռացաւ: Մի խեղճ պառաւ խնդրեց,
 որ արջի թաթն իրան տան: Խուզեց նրա
 մազը և կաշին քերթեց: Պառաւը միտը կրա-
 կին դրեց եփելու, ինքն էլ նստեց կաշու
 վրայ և սկսեց մանել նրա մազը:

Մանեց-մանեց մինչև կէս գիշեր: Մէկ
 էլ տեսնես , մի ձայն է գալիս: Մի բան լու-
 սամուտի տակ թըմ-թըմ-փացնում է:

Պառաւը պատուհանից դուրս է նայում
 և ի՞նչ է տեսնում:—Թաթը կտրած արջը
 կաղալով մօտենում է տնակին:

Պառաւր սարսափեց. նա կենում էր մէն
մէնակ, գիւղի ծայրին: Ինչ անէր, ինչպէս
ազատուէր արջի ճանկերից:

Էլ ուրիշ հնար չկար. պառաւր թոնրի
բերանը բաց արաւ, ճրագը հանգցրեց, իսկ
ինքը բարձրացաւ ամբարի գլուխը:

Արջը գուռը գտաւ, բաց արաւ, ներս
մտաւ և սկսեց պտոյտ-պտոյտ գալ, ու մըրթ-
մըրթալ:

Մին էլ թըրբմի, ընկաւ թոնրի մէջ:—

Պառաւր սիրտը հանգստացաւ. նա ցած
եկաւ, ծածկեց թոնրի բերանը և գնաց հա-
րկաններին կանչելու: Հարկաններն եկան և
արջին սպանեցին:

Շ Ո Ւ Տ - Ա Ս Ե Լ Ո Ւ Կ.

Կարօն ասում է Վահանին. ապա շուտ-շուտ
ասա՛. ձուկը բռնեմ՝ ձուկ ուտեմ,

մուկը բռնեմ, ձուկ ուտեմ:

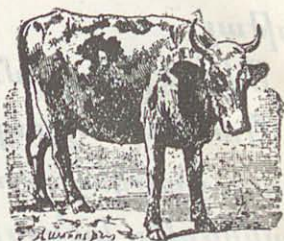
Վահանը կրկնեց. ձուկը բռնեմ ձուկ ուտեմ,
մուկը բռնեմ, մուկ ուտեմ:

Հա, հա, հա, ծիծաղեց Կարօն. էդ հօ
մուկը կերար:

Կարօն ամօթից կարմրեց. կրկնեց և էլի
սխալուեց: Վահանն այս անգամ նրան սովոր-

ցրեց: Առաջ ասա ծանր ու հանդարտ, մուկը բռնեմ ձուկ ուտեմ, մի քանի անգամ կրկնի: Կարօն կրկնեց ու սովորեց:

Տեսար, էլ մուկ չես ուտում, ասաց Վահանը, այլ միշտ ձուկն ես ուտում:

Կ Ե Ն Դ Ա Ն Ի Ն Ե Ր Ի Վ Է Ճ Ը .

Եզը, կովը և շունը վիճում էին միմեանց հետ, թէ տէրն ամենից շատ ունի է սիրում:

Ի հարկէ, մեր տէրն ամենից շատ ինձ է սիրում. ասում էր եզը. չէ որ ես եմ նրա արտը վարում, անտառից փայտ բերում: Նա ինձ լծում է սայլին և ցորենը շաղաց տանում, այնտեղ ալիւր շինում: Յետոյ էլի ես եմ տանում քաղաք, ուր ալիւրը ծախում և տան համար բաներ է առնում:

Ես որ չլինէի, նա ի՞նչպէս կապրէր:

Ճիշտ ես ասում, վրայ բերեց կովը. բայց մեր տէրն ամենից աւելի ինձ է սիրում, որովհետև ես եմ քեզ պէս եղնուկին պահել մեծացրել. նրա ամբողջ ընտանիքը ես եմ պահում ու կերակրում կաթով.

Այն մածուկն ու թանը, այն սերն ու կարագը,

իւզն ու պանիրը որ նա ուտում է, ում տուածն է, եթէ ես չը լինեմ, բոլորը սոված կը կոտորուեն:

— Ոչ, ոչ, ամենիցդ շատ ինձ է սիրում մեր տէրը, ասաց շունը: Գիշեր, ցերեկ ես եմ անդադար հաչում, գողերին փախցնում և նրա ունեցած շունեցածը պահպանում...

Տէրը լսեց նրանց վէճը և ասաց. բաւական է վիճէք. դուք չգիտէք, որ ամենքդ էլ ինձ հարկաւոր էք. ոչ մէկդ միւսի արածը չէք կարող անել: Այդ պատճառով ես ձեզ ամենքիդ էլ սիրում եմ, դուք էլ սիրեցէք միմեանց:

ԾԵԾ ՈՒԱԾ ԳԱՌՆԻԿ.

— Ինչո՞ւ կուլաս դու գառնիկ,
 — Խիստ ծեծ կերայ ես մայրիկ,

Քեզ ո՞վ ծեծեց արևիկ,
 — Մէկ չար պառաւ, իմ մայրիկ.
 — Ինչի՞ ծեծեց քեզ, գանձիկ,
 — Անմեղ տեղս, իմ մայրիկ.
 — Ինչով ծեծեց նագանի,
 — Հաստ ճիպոտով, իմ նանի.
 — Որտեղիդ գարկեց, անուշիկ,
 — Ոտիկներինս, իմ մայրիկ:
 — Ինչպէս լացիր անմեղիկ,
 — Մէ, մէ, մէ, իմ մայրիկ:

Գիւղացին հանդում հունձ էր անում: Ճաշի համար նա տարել էր մի քիւր մածուն և պահել էր խուրձերի տակ:

Աղուէսը մածնի հոտն առել էր. կամաց մօտեցաւ, գլուխը կոխեց ամանի մէջ և սկսեց մածունն ուտել: Կերաւ, պրծաւ, բայց էլ չկարողացաւ գլուխը գուրս հանել, որովհետև ամանի բերանը նեղ էր:

Ինչ անէր, գլուխն ի՞նչպէս ազատէր: Աղուէսը գլուխը տուաւ բարերին, քիլէն կոտրուեց և խորամանկը ազատեց իր գլուխը փորձանքից, բայց ամանի բուկը մնաց նրա վզին որպէս օղակ. ինչքան աշխատեց, ազատուել չկարաց:

Երբ գայլը պատահեց աղուէսին, նա զարմացած հարցրեց, այդ ի՞նչ ունիս վզիդ:

Քաջութեան համար թագաւորն ինձ նշան է տուել վզիցս կախելու. ասաց աղուէսը պարծենալով:

ՉՈՐՄ ԵՂԱՆԱԿ.

Մարտը տալիս է ձնծաղիկ,
Ապրիլը կապոյտ մանուշակ,
Մայիսին բացւում է վարդը,
Սոխակը երգում անուշակ:

Յունիսը մեզ խոտ է տալիս,
Իսկ յուլիսը առատ ցորեն.
Օգոստոսը տանձ ու խնձոր,
Եւ ուրիշ շատ հասուն մրգեր:

Սեպտեմբերը մեզ տալիս է
 Հազոզի բոլոր տեսակը-
 Հոկտեմբերը կարմիր գինին,
 Նոյեմբերը բողկն ու տակը:

Դեկտեմբերին ձիւն է գալիս.
 Յունուարին ծածկում սար ու ձոր.
 Փետրուարին սկսում է,
 Փոփոխակի ցուրտ ու տաք օր:

Ահա այսպէս բոլոր տարին
 Թաւալում է չորս շրջանում.
 Այս պատճառով չորս ժամանակ,
 Չորս եղանակ է մեզ բերում:

Ծ Ի Ծ Ե Ռ Ն Ա Կ.

Խեղճ ծիծեռնակը ամբողջ ցերեկը չի հանգստանում,
 այլ միշտ թռչելով, դէս ու դէն ընկնելով, նիւթ է
 հաւարում: Խոտ, կաւ է կրում, իր բունը շինում,
 բմբուլով լցնում, լաւ փափկացնում ու մէջը նըս-
 տում:

Մտնում է մէջը, երեք ձու ածում, և երեք շա-
 բաթ վրան թուխս նստում, ձագուկներ հանում:

Փափլիկ ձագերը դուրս եկան թէ չէ, մայրը
 թռչում է, դէս ու դէն ընկնում, մտեղներ բերում,
 նրանց կերակրում:

Մի քիչ ժամանակ որ անց է կենում, սիրուն
 ձագերը թևաւորում են, բնից դուրս թռչում և ի-
 րանց մօր հետ ճանապարհ ընկնում:

Լայն-լայն դաշտերի. խոր-խոր ձորերի, մութ
 անտառների, բարձր սարերի, կապոյտ ծովերի վը-
 րայով անցնում, հեռու տեղ գնում:

Չմեռն անցնում է, գարունը հասնում, մեր

ծիծեռնակը էլի գալիս է, իր բունը գտնում, ճչում, ծըլըլում, քանդուածը շտկում, կարկատում, շինում, նոր ձուեր ածում, նոր ձագեր հանում, պահում, մեծացնում, աշնան ժամանակ, առաջուայ նման ճանապարհ ընկնում, լայն լայն դաշտերի, խոր խոր ձորերի, մութ անտառների, բարձր սարերի կապոյտ ծովերի վրայով անցնում, գնում, հեռանում...

Էլ ինչ թռչուններ գիտէք, որ ձմեռը հեռանում են մեզնից:

Ն Ա Մ Ա Կ.

Նոր տարու տօներն էին. աշակերտներին արձակեցին թէ չէ, Օնիկը տուն վազեց և մի նամակ գրեց մայրիկին.

Սիրելի Մայրիկ,

Ես արդէն կարդալ գրելը սովորեցայ և իմ ձեռքով եմ գրում այս նամակը: Այսօր մեզ արձակեցին. 15 օր շարունակ պիտի խաղանք և ուրախանանք:

Այս կէս տարուայ համար ես ստացայ լալթուանշաններ բոլոր առարկաներից:

Համբուրում եմ քեզ, հայրիկիս, Աշխէնին և և փոքրիկ Արամին:

Քո որդիդ. Օնիկ.

1907 թ. 25 դեկտ. Թիֆլիզ.

գրեցէք մի-մի նամակ ձեր ծնողներին:

Հ Ա Ն Ե Լ Ո Ի Կ

Օհանն ու Վանին հանելուկներ էին ասում. ինչ որ մէկը ասում էր, միւսը գտնում էր:

Վերջը Օհանն ասաց.

— Այն ի՞նչ է, տակը քար է, քար չէ. վրան քար է, քար չէ. խոտ կուտի, կո՛վ չէ, ձու կ'ածի, հաւ չէ:

Վանին շատ մտածեց, շատ բանի անուն տրւաւ, չեղաւ, չը գտաւ: Ետոյ ասաց. չեմ գտնում, ասան տեսնեմ ի՞նչն է:

— Դէ մի քաղաք տուր, ասեմ:

= Երևանը քեզ:

— Ձեմ ուզում Երևանը:

= Շուշին քեզ:

— Շուշին էլ չեմ ուզում:

= Ալեքսանդրօպօլ, Նուխի, Բաքու, Նախիջևան...

— Ձեմ ուզում, չեմ ուզում, չեմ ուզում:

= Բա ո՞րը կուզես, Օհան:

— Թիֆլիզը.

= Էհ քեզ լինի, դէհ ասան:

— Դեռ ականջ դիր ասեմ:

Ուտեմ, իմեմ Թիֆլիզ, հագնեմ, մաշեմ Թիֆլիզ. ես մի քահլան ձի նստեմ, դու մի լղար ջորի: Ես ուտեմ մածուն ու կաթ, դու ուտես բորբոսնած ճաթ:

— Ասեմ. այն է, որ վրան կանգնում ենք ու ասում. Կօրան, կօրան, Պապոնց տուն.

= Հա իմացայ, կրիան է:

Հիմա դուք ասացէք. ինչ հանելուկներ գիտէք:

Վ Ա Խ Կ Ո Տ Ս Ո Ի Ր Է Ն Ը .

Սուրէնը շատ վախկոտ էր. մի անգամ նա մըթնով ներս մտաւ սենեակը և վախից քարացաւ. երկու փայլուն կէտեր զոյգ աչքերի նման պէծին էին տալիս մ'թնում:— Դե է, մտածեց Սուրէնը և շտապով շուռ եկաւ, որ փախչի. ոտը զիպաւ կրակի խառնիչին և նա վայր ընկաւ: Վայ, գոռաց նա, դեերն ինձ բռնել են, օգնեցէք:—

Հապիւ վեր կացաւ և ուզում էր դուրս փախչել, տրեխի կապը մնաց դռան տակ: Նա կարծեց թէ հիմա իրան բռնել են և սկսեց աւելի բարձր գոռայ:

Մայրը լսեց նրա ձայնը և օգնութեան հատաւ: Լամպը վառեցին և տեսան, որ դեր փոքրիկ կատուն էր, նստած մկան էր սպասում:

Կատուի աչքերը ինչո՞ւ են փայլում մ'թնումը. էլ ի՞նչ կենդանիներ զիտէք, որ մ'թնում լաւ են տեսնում:

Մ Ա Յ Ր Ի Կ .

Օնիկը փողոցում կորցրեց մօրը. նա լաց էր լինում և կանչում էր. մայրիկ, մայրիկ ջան, բայց մայրը չկար:

Մարդիկ հաւաքուեցան և հարցնում են ո՞վ է քո մայրը:

— Միթէ չգիտէք, իմ մայրիկը ամենքից լաւնէ: Ինչ է նորա անունը, հարցնում են մարդիկ.

— Մայրիկ, մայրիկ է նորա անունը պատասխանում էր Օնիկը լաց լինելով:

Կ Ո Ր Ա Ծ Հ Ո Ր Թ

Ձիւն էր գալիս փաթիլ փաթիլ,
 Հետն էլ անձրև կաթիլ կաթիլ,
 Այդ միջոցին մի պառաւ կին
 Հորթ էր փնտրում դաշտի միջին:
 Կովը եկաւ տաւարիցը,
 Կուրծ ու ծծեր կաթով լիքը,
 «Հորթուկս ո՛ւր է նա բառանչեց,
 Խեղճ պառաւին լացացրեց»:
 Մինչդեռ այսպէս պառաւ ու կով
 Ողբում էին լաց ու կոծով.
 Յանկարծ լսուեց մի բարակ ձայն,
 Կովն իմացաւ, որ հորթն է այն:
 Կովը վազեց բառանչելով,
 Պառաւը գնաց տնքտնքալով.
 Կորած հորթը մօրը գտաւ,
 Լիք ծծերը բերանն առաւ:
 Ծծեց բոլոր կաթն ու տուրեց.
 Տանտիկնոջը բան չը թողեց,
 Բայց պառաւն այս անգամին
 Սիրով ներեց չար հորթուկին:

Ձ Ի Ն Ե Ի Է Շ Ը.

Ձին և էջը բեռնած ճամբայ էին գնում: Իշու բեռը ծանր էր: Նա դիմեց ձիուն. «ձի եղբայր, մի քիչ օգնիր ինձ, բեռս ծանր է, չեմ կարող տեղ հասցնել»: Ձին չուզեց օգնել: Էջը յոգնութիւնից վայր ընկաւ և սատկեց: Տէրը իշու բեռն և նրա մորթին բարձեց ձիու վրա:— Վայ ինձ մտածեց ձին, չուզեցի մի փոքր օգնել իշուն. հիմա համ ամբողջ բեռը, համ նրա կաշին պիտի տանեմ»:

Ա Գ Ա Հ Ո Ի Թ Ի Ի Ն.

Առիւծն ու արջը մի գառ որսացին: Բաժանելու ժամանակ նրանք սաստիկ կռուեցան: Արջն ուզում էր մեծ բաժին ստանալ, առիւծը նոյնպէս: Երկար կռուելուց նրանք յոգնեցան և պառկեցին հանգստանալու:

Աղուէսն այս տեսնելով, միսն առաւ ու փախաւ:

Ինչ վայրի կենդանի գիտէք:

Գ Ո Ղ, Ս Ի Ր Տ Ը Դ Ո Ղ.

Մայրը սալոր առաւ, հաշուեց և պահեց: Արամը մի հատ ծածուկ գողացաւ և կերաւ: Ճաշից յետոյ մայրը ուզեց բաժանել սալորը, բայց մէկը պակաս էր: Որդիք, սով է կերել սալորը, հարցրեց մայրը: Ամենքը միաբերան կրկնեցին, որ սալոր չեն կերել: Արամն էլ ասաց, որ ինքը սալորի համը չի տեսել:

Մի մեծ բան չէ սալորը, ասաց մայրը ցաւելով: մի ասն նրա կորիզը թոււնաւոր է, ով նրա կորիզն ուտի, մի օրից յետոյ կը մեռնի: Այս որ լսեց Արամը, գոյնը թուաւ և նա ասաց. կորիզը չեմ կուլ տուել, կորիզը դէն եմ քցել: Ամենքն սկսան ծիծաղել. իսկ Արամը լաց եղաւ:

Գող, սիրտը դող:

ԱՐՁԸ ԵՒ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

Այն, ինչոր պատմում եմ, իմ աչքով եմ տեսել: անցեալ տարի էր: Ներքեր, պանդոկում նստած էր արջ-պար-ածողը և ընթրիք էր ուտում: Արջը պառկած էր դուրսը, կապած փայտէ սիւնին: Մի խեղճ արջ էր դա. ոչ ոքին վնաս չէր տալիս. թէև սարսափելի տեսք ունէր:

Մի քիչ այն կողմը, սենեակսւմ խաղում էին երեք երեխայ. Սուրէնը, Վահանը և փոքրիկ Կարէնէն: Նրանցից ամենամեծը շատ-շատ վեց տարեկան լինէր:

Թրանիկ, թըրո՛ւկի, մէկը սկսաւ ներս մտնել սենեակը: Ո՞վ պիտի լինէր: Դուռը լայն բացուեց և ներս մտաւ արջը. ահագին, բրդոտ արջը:

Մենակ մնալուց բեզարել էր նա և գնաց երեխաների մօտ, որ մի քիչ ուրախանայ:

Մանուկները սարսափեցին և ամեն մինը մտաւ մի անկիւն: Արջը նրանց երեքին էլ գտաւ. հոտոտեց և ոչինչ չարաւ:

Ի հարկէ, սա մի մեծ շուն է ասացին նրանք և սկսեցին նրան շոյել: Արջը պառկեց, փոքրիկ վահանը բարձրացաւ նրա վրայ և սկսեց նրա հետ խաղալ:

Սուրէնը բերեց դափը և սկսեց զարնել. արջը վեր կացաւ, կանգնեց ետևի ոտները վրայ և սկսեց պար-գալ: Մէկ ուրախութիւն էր զորս. մանուկները մի հիանալի ընկեր էին գտել:

Հէնց այդ ժամանակ ներս եկաւ մայրիկը. նրա գոյնը թռաւ, լեզուն կապ ընկաւ և սարսափից օրհ մնաց ուշքը գնար:

Փոքրիկ Կարինէն վազեց դէպի մայրն և ասում էր. Տես, մայր ջան, ինչ լաւ շուն է. ինչ լաւ պար է գալիս և կանգնում է ետի ոտները վրայ:

Հէնց այդ ժամանակ ներս եկաւ արջ պար-ածողը: Նա հանգստացրեց մայրիկին. «ընտանի արջ է սա և ոչ որին վնաս չի տալիս». ասաց նա: Նոր իմացան մանուկները, որ իրանց խաղ-ընկերը արջ էր և ոչ թէ շուն:

ՊՍՏԻԿ ՊԱՏՄՈՒԹԻԻՆ.

Մի օր Մարիամը մօտեցաւ մայրիկին, սկիւկաչքերը խոնարհեց և ասաց անհամարձակ:

— Մայր ջան, չէ՞ որ դու պատիկ պատմութիւն շատ ես սիրում:

— Այո, սիրելիս:

— Ուզում ես՝ պատմեմ մի այդպիսի պատիկ պատմութիւն:

— Ի հարկէ, միայն ճշմարիտ լինի:

— Լիովին ճշմարիտ. ես ինքս այս րոպէիս դահ-

լիճուճ լսեցի:

= Որ այդպէս է, պատմիր:

— Բայց կը հաւանե՞ս, մայրիկ ջան:

= Աշխատիր որ հաւանեմ, իսկ եթէ հաւանեցի,
այդ կտրմիր պռօշներդ պիտի պաչեմ:

— Բայց շատ պատիկ պատմութիւն է:

= Ոչինչ, աւելի լաւ որ պատիկ է:

— Կար չը կար. սեղանի վրայ մի կաւէ շնիկ
կար:

= Շատ լաւ, յետո՞յ, Մարիամիկ:

— Եւ, և, հէնց այս ըոպէիս ես այդ շնիկը փըշ-
րեցի. բայց էլ չեմ անի:

Հաւանեց արդեօք մայրը, այս պատիկ պատմութեանը,
և արդեօք համբուրեց Մարիամին:

ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՐԳ.

Ալէլուիա՛, ալէլուիա՛.

Զատիկն արկուտով,

Զրօրհնէքը ճրագալուտով.

Թէ քնած էք, վեր զարթեցէք,

Թէ զարթուն էք, լաւ լսեցէք:

Մարիամ եկաւ լալով-լալով,

Լալով-լալով մըղկըտալով.

Լուսաթաթախ մանուկ ծնեց

Ծով ու ցամաք լուտով պատեց:

Զեր տունն է՛ չորեք սիւնի,

Զոր սիւներից ո՞րն է սալի:

Սալը չարակամի սրտին,
 Սպրի բարեկամի որդին:
 Տուներ շէն, տուներ շէն.
 Ձեր տղայոց անունն ի՞նչ է,
 Պօղոս-Պետրոս.
 Դըրանք նստեն մէկ սեղանի,
 Գինի խմեն Նախշուանի.
 Ձեր թշնամուն գետը տանի.
 Գայլ ագռաւը աչքը հանի.
 Մի պոչատ հաւ, մի գդալ իւղ
 Տուէք ալէլուիան տանի:

ՈՍԿԻՆ ՈՒ ԵՐԿԱԹՐ.

Մն անգամ ոսկին ու երկաթը վիճում էին միմեանց հետ:

— Ես ամենից լաւ մետաղն եմ,—ասում էր ոսկին.—ամենքը սիրում են ինձ և լաւ պատիւ են տալիս: Մարդկանց համար ես փող էլ եմ, զարդարանք էլ, ինձանից, ինչ ասես, շինում են՝ սիրուն շղթաներ, թանկագին մանեակներ, մատանիներ, օղեր, Էհ, էլ ինչ երկարացնեմ, եթէ ուզենամ, ամբողջ աշխարհը կըզնեմ:

— Շատ ես պարծենում, ոսկի՛ աղա,—

պատասխանեց երկաթը.—Ճշմարիտ է, մարդիկ քեզ շատ երես են տալիս, բայց մենակ դու չես աշխարհիս տէրը: Եթէ մարդ ուզում է ապահով ապրել, նրան երկաթ էլ է հարկաւոր, տուն շինելու համար ոսկէ կացնով չեն կտրում փայտը. հաց ունենալու համար ոսկէ արօրով չեն վարում հողը. գազաններից պաշտպանուելու համար ոսկէ հրացան չեն բանեցնում: Եթէ դու, ոսկի աղա, կարող ես աշխարհը գնել, ես էլ, լան գիտենաս, կարող եմ բոլորը ձեռքիցդ խլել:

ՉՈՐՄ ԵՂԱՆԱԿ

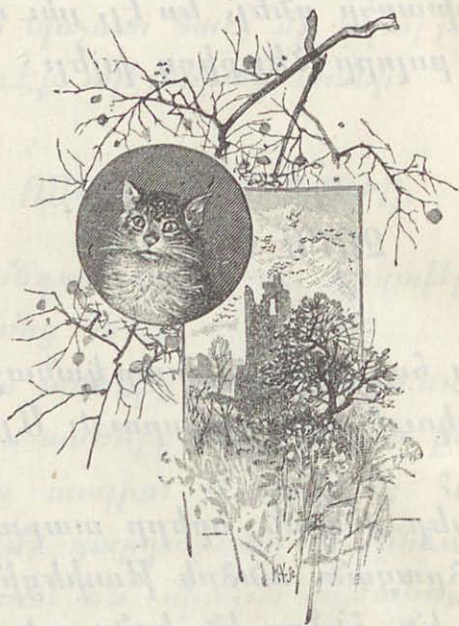
Չիւնը հալւում է, խոտը կանաչում, ծառերը, ծաղկում, օրը երկարում: Այս երբ է լինում:

Ամիսներ անցան. օրերը տաքացան, ամպերը բարձրացան, անձրև թափեցին: Արտերըն հասել են, հնձող են կանչում: Այս երբ է լինում:

Մարդիկ դուրս եկան, այգին քաղեցին: Օրը կարճացաւ, հունձը վերջացաւ. բարակ անձրևը բարձրից է մազում և մութ գիշերը

չորս կողմից բռնուով: Այս երբ է լինուով:

Իաշտ ու ձոր ան ան ձիւնով ծածկուեցան,
 ծառերից սառցէ շիթեր կախուեցան: Մար-
 դիկ քաշուեցան իրանց տները, իսկ գազան-
 ները իրանց բները: Դուրսը ցուրտ բամին
 փչում է, փչում է և ձիւնի թեփով աչքերդ
 լցնում: Այս երբ է լինուով:

ՄԵԴՈՒՆ ՈՒ ԱՂԱԻՆԻՆ.

Մեդուն ծարաւ էր: Նա մօտեցաւ առուակին որ ջուր խմէ: Յանկարծ նա գայթեց, ընկաւ ջուրը և քիչ էր մնում խեղդուի: Առուակի վրայով մի աղաւնի էր թռչում: Նա տեսաւ խեղդուող մեդուին, ծառից մի տերև պոկեց և քցեց առուակի մէջ, մեդուի առաջ: Մեդուն բարձրացաւ տերևի վրայ և խեղդուելուց ազատուեց:

Անցաւ մի քանի ժամանակ. մեդուն դաշտում նիւթ էր հաւաքում ծաղիկներէից, իսկ նրա ծանօթ աղաւնին ննջում էր ծառի վրայ: Հէնց այն ժամին մօտեցաւ մի որսորդ. և հրացանը ուղղեց, որ սպանէ աղաւնուն: Մեդուն կայծակի նման վրայ թռաւ և այնպէս խայթեց որսորդի ձեռը, որ նա վեր թրուաւ, և հրացանը տրաքեց, բայց նշանին չ'առաւ և խեղճ աղաւնին թռաւ ազատուեց:

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

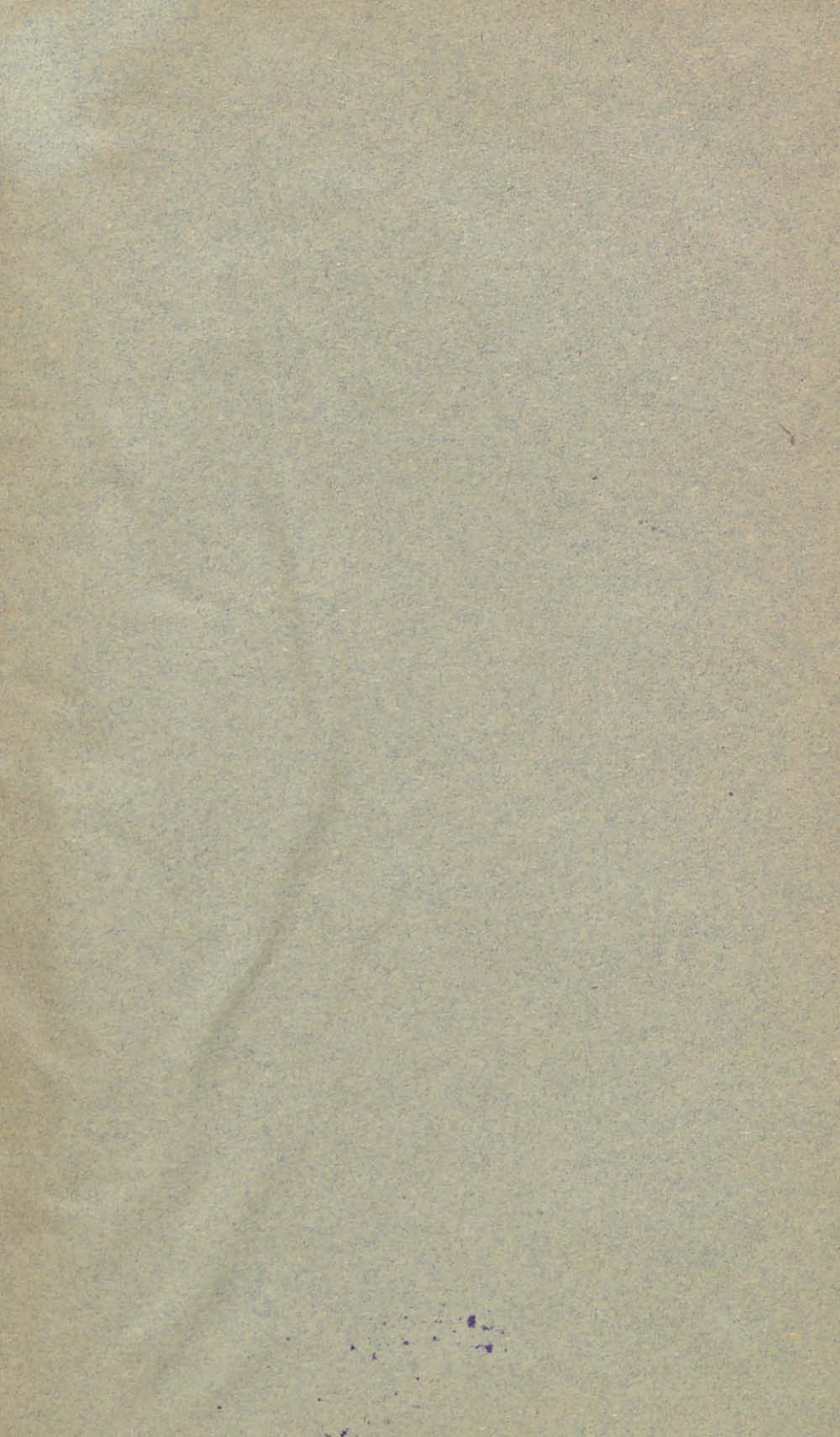
ՀԱՅՐ-ՄԵՐ.

Հայր մեր, որ երկնքումն ես, սուրբ լինի քո անունը. գնյ քո թագաւորութիւնը. քո կամքը լինի երկրիս վրայ էլ, ինչպէս երկընքումն է: Մեր ամեն օրուայ հացը այսօր էլ մեզ տուր: Ներիր մեր պարտքերը, ինչպէս որ մենք ներում ենք մեր պարտապաններին: Մեզ փորձանքի մէջ չքցես, այլ փրկիր մեզ չարից, որովհետև քոնն է արքայութիւնը, զօրութիւնը և յաւիտենական փառքը Ամէն:

ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ.

Հայր մեր, որ յերկինս ես, սուրբ եղիցի անուն քո. եկեսցէ Արքայութիւն քո. եղիցին կամք քո սրպէս յերկինս և յերկրի. Զհաց մեր հանապազորդ տուր մեզ այսօր: Թող մեզ զպարտիս մեր, որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապանաց. և մի տանիր զմեզ ի փորձութիւն, այլ փրկեան զմեզ ի չարէ, զի քո է արքայութիւն և զօրութիւն և փառք յաւիտեանս ամէն:

ՎԱՃԱՌՈՒՈՒԹ ԵՆ ՆՈՅՆ ՀԵՂԻՆԱԿԻ ՀԵՏԵԻԵԱԼ
ԳՐԻԵՐԸ

Հայ հեղինակներ. ր. տպագր.	1 ր.
Դպրոցական քերականութիւն ր տպագր.	25 կ.
Դպրոցական քերականութիւն ա տպագր.	15 կ.
Պատմական քերականութիւն	75 կ.
Հայոց պատմութիւն, պատկերազարդ	40 կ.
Գրպանի ուղղագրութիւն	5 կ.
Հայ լեզու, Ա. տարի	20 կ.
Պատկերազարդ այբենարան	10 կ.

Պատրաստ են տպագրութեան համար

- Հայ հեղինակներ. ր. և գ. հատորները
- Պատմական քերականութեան ր. հատորը
- Հայոց պատմութեան ր. հատորը
- Հայ լեզուի ր. և գ. հատորները
- Հայ բոջաներ
- Սօցիալական սովորոյթներ հայ համայնքի

Դիմել Թիֆլիզ՝ Коммерч. училище, Ванціанъ
գումարով աննոգներին — 20% պեղջ.

2013

4343

